

De kaarten van dit blad beschrijven de toestand bij de telling van 1 maart 1981. Men telde toen 878 577 vreemdelingen, of bijna 9 % van de totale bevolking van het land. Daarvan zijn 320 339 vreemdelingen geboren in België (36,5 %), sommigen van ouders die zelf in België geboren zijn. Volgens het Belgisch recht (tot de wijziging van 1984) kreeg een kind geboren in België de nationaliteit van zijn vader met de mogelijkheid om bij zijn meerderjarigheid de Belgische nationaliteit te verkiezen. In de cijfers zijn echter niet begrepen de personen die het diplomatiek statuut hebben, de leden van hun gezin, het buitenlands huispersoneel dat bij hen inwoont en de militairen van de NAVO-landen die in België op zending zijn. De leden van de Europese instellingen zijn wel geteld geweest door tussenkomst van het Secretariaat van deze Instellingen. Uiteraard zijn de vreemdelingen die de Belgische nationaliteit verkregen hebben (door keuze, huwelijk of naturalisatie) niet in de cijfers begrepen.

De kaarten tonen de sterke concentratie van de vreemdelingen in de actieve en verlaten steenkoolgebieden (Bergen (Mons)-Borinage, La Louvière, Charleroi, Luik (Liège) en de Kempen), in de grote agglomeraties en hun banlieuegemeenten (Brussel, Antwerpen en Gent, naast de reeds genoemde steden), en in de grensgebieden vooral deze nabij Rijsel (Lille), de Kempen, de streek van Eupen en van Aarlen (Arlon). Elders zijn de absolute en relatieve aantallen zeer laag, met uitzondering van de driehoek Antwerpen-Brussel-Gent (in het bijzonder Lokeren, Sint-Niklaas en Mechelen) en de steden met overwegende universitaire functie (Leuven en Louvain-la-Neuve). 47 % van de vreemdelingen wonen in Wallonië, 27 % in Brussel-Hoofdstad, 26 % in Vlaanderen (tegen respectievelijk 32 %, 8 % en 60 % der Belgen).

In 1920 waren bijna alle vreemdelingen in België afkomstig uit de buurlanden. Tussen de eerste wereldoorlog en 1930 was er een eerste immigratiegolf van arbeiders uit Polen, Tsjecho-Slowakije, Joegoslavië en Italië. Tussen 1930 en de tweede wereldoorlog was de immigratie zeer zwak wegens de economische crisis. Van de tweede wereldoorlog tot 1961 was de immigratie voor bijna de helft van Italiaanse afkomst. Na 1955 begon een nieuwe diversificatie van de oorsprong met de komst van Spanjaarden en Grieken. Hun immigratie zette zich voort tot in 1970, periode die ook gekenmerkt werd door het begin van de Turkse en Marokkaanse immigratie. Na 1970 bleef alleen de Marokkaanse immigratie bestaan. Tussen 1970 en 1981 was er ook een toename van het aandeel van de buurlanden, Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en de Derde Wereld.

Verskillende factoren verklaren deze evolutie : afsluiting van de grenzen van de Oostbloklanden na WO II; weigerachtige houding van de Italiaanse regering voor verdere emigratie naar de Belgische mijnstreken na de catastrofe van de Bois-du-Cazier (Marcinelle, augustus 1956); ruimtelijke uitbreiding van de recruteringscampagne als gevolg hiervan en later als gevolg van de toenemende concurrentie van de andere Westeuropese landen, alle gekenmerkt door een zeer gespannen arbeidsmarkt tijdens de Golden Sixties; vrij verkeer van werknemers in de Europese Gemeenschap sinds 1968 en uitbreiding van de Gemeenschap; stijgende internationale betekenis van Brussel; ontwikkeling van de Derde Wereld; enz.

In 1981 waren er zes goed vertegenwoordigde nationaliteiten; zij tellen 77 % van de vreemdelingen. De talrijkste zijn de Italianen (279 700 of 32 %), dan de Marokkanen (105 133, 12 %) en de Fransen (103 512, 12 %). Daarna volgen de Nederlanders (66 233, 8 %), de Turken (63 587, 7 %) en de Spanjaarden (58 255, 6 %). De Duitsers, Britten en Grieken tellen meer dan 20 000 personen, de Amerikanen (V.S.), Algerijnen en Portugezen meer dan 10 000 en de Zairezen en Polen meer dan 7 000.

De spreiding van de nationaliteiten weerspiegelt de kenmerken van de arbeidsmarkt op het ogenblik van hun aankomst in België. Sinds 1936 is immigratie slechts toegelaten op basis van een dubbele arbeidsvergunning, respectievelijk voor de immigrant en voor de werkgever die hem wil tewerkstellen. De vergunning bindt de immigrant aan zijn eerste werkgever voor één jaar, daarna voor minstens drie jaar aan dezelfde bedrijfstak. Als gevolg daarvan bleef hun oorspronkelijke lokalisatie behouden. Gedurende de tussenoerlogse periode was de steenkoolsector ongeveer de enige die op vreemde arbeidskrachten beroep mocht doen. Na de tweede wereldoorlog werd dit uitgebreid tot de zware industrie en de bouwnijverheid, en gedurende de jaren 60 tot het geheel van de industrie en tot de diensten. In de jaren 50 werden de eerste steenkoolmijnen in Wallonië gesloten. De jaren 1959-61 vormden dus de scharnier tussen de immigratie gelokaliseerd in de mijnbouw- en de zware industriegebieden en de meer gediversifieerde immigratie, vooral gelokaliseerd in de grote agglomeraties. De Kempen is de enige streek die een sterke immigratie zowel voor als na 1960 kende : de achteruitgang van de Kempense steenkoolmijnen is veel recenter en de inplanting van multinationale ondernemingen heeft er voor verdere tewerkstelling gezorgd.

De Italianen vormen de grote meerderheid van de vreemdelingen in alle gemeenten van de Waalse industriële as : 76 % van de Italianen in België wonen in Wallonië. Er zijn veel industriële gemeenten waar ze 75 % van de vreemdelingen benaderen. Ze zijn ook talrijk in het Brussels gewest en in de Limburgse mijncentra. Opvallend is ook de aanwezigheid van Italianen in Condroz, ten zuiden van industrieel Henegouwen en van Luik. De Spanjaarden en de Grieken vindt men vooral in Brussel-Hoofdstad (resp. 48 % en 45 % van hun aantal in België); ze zijn ook aanwezig in de Waalse industriële as, vooral te Luik. De Marokkanen en de Turken zijn ook vertegenwoordigd in de Waalse agglomeraties, maar vooral geconcentreerd in Brussel (55 % van de Marokkanen in België vertegenwoordigen er 24 % van de vreemdelingen) en in Vlaanderen (48 % van de Turken in België). De Turken wonen in Vlaanderen vooral in Limburg en Gent, de Marokkanen in Antwerpen en in de arrondissementen Dendermonde, Sint-Niklaas en Mechelen.

Vreemdelingen uit buurlanden zijn relatief geconcentreerd in de grensgebieden, waar ze dikwijls 80 % of meer van de vreemdelingen vertegenwoordigen, maar ook in de grote steden. 25 % van de Fransen wonen in Brussel-Hoofdstad en 58 % in Wallonië. Hun relatief aantal is belangrijk in alle gemeenten op minder dan 30 à 40 km van de Franse grens, zelfs in Vlaanderen. In absoluut aantal is hun aanwezigheid belangrijk in de streek nabij Rijsel (23 % van de Fransen in België). 82 % van de Nederlanders wonen in Vlaanderen vooral in de Noorderkempen (33 % in Limburg en het arrondissement Turnhout) en in de Antwerpse agglomeratie (23 % in het arrondissement). Ze zijn echter overal in Vlaanderen aanwezig, ook in de gemeenten met een gering aantal vreemdelingen, zodat hun relatief aantal sterk contrasteert aan weerszijden van de taalgrens. De Duitsers zijn geconcentreerd in de streek van Eupen (26 %) en in de Brusselse regio (30 % in Brabant). De Luxemburgers wonen in de Brusselse regio (43 % in Brabant) en in de streek van Aarlen (18 %). Britten, Ieren, andere Europeanen, Amerikanen (V.S.) en Canadezen vindt men hoofdzakelijk in de Brusselse regio (resp. 60 %, 82 %, 45 %, 54 % en 56 % van hen leven in Brabant), maar ook in de agglomeraties van Antwerpen en Luik, in Bergen en ten noorden hiervan (SHAPE). Vreemdelingen uit andere landen vindt men in de grote steden. Hun relatief belang is echter het sterkst in de twee steden met overheersende universitaire functies.

Binnen de agglomeraties wisselt de lokalisatie van de vreemdelingen naargelang van hun inkomens, die grotere verschillen vertonen dan bij de Belgische bevolking. Ze zijn dan ofwel beperkt tot de minst goede woningen in de privé-huursector, ofwel hebben ze toegang tot de recente residentiële buitenwijken. De gemeenten in het Brusselse stadsgewest met een vervallen 19de eeuws woningenbestand, nabij de industrie, samen met hun noordelijke (Vilvoorde) en zuidelijke (Tubize) uitlopers, tellen tot 75 % Mediterraneanen in hun vreemdelingenbevolking, waaronder vrij veel Turken en Marokkanen (de helft in Sint-Joost-ten-Node en Schaarbeek). Omgekeerd vindt men in de zuidoostelijke banlieue van Brussel vooral vreemdelingen uit de buurlanden, Britten, andere Europeanen en Amerikanen. Deze drie groepen vormen tot de helft van de vreemdelingen in Waterloo en Sint-Genesius-Rode. In de tussenzone van Ukkel tot Sint-Lambrechts-Woluwe, vindt men vreemdelingen uit buurlanden, waaronder vooral Fransen, Italianen en vreemdelingen uit de andere landen van de wereld. Deze laatste worden door de universitaire campussen aangetrokken. In Antwerpen is de noordoostelijke banlieue gekenmerkt door Nederlanders (ongeveer de helft van de vreemdelingen), vreemdelingen uit verschillende al dan niet Europese landen en door de schaarste van Mediterraneanen; in de centrale gemeenten daarentegen vormen Mediterraneanen 50 % of meer van de vreemdelingen. Te Luik hebben de zuidelijke banlieuegemeenten (Chaufontaine, Sprimont, enz.) minder Mediterraneanen en meer diverse nationaliteiten dan de rest van de agglomeratie; absoluut hebben ze ook veel minder vreemdelingen. De stedelijke agglomeraties van een lager hiërarchisch niveau zijn niet bij machte om internationale kaders aan te trekken in aantallen, die statistisch waarneembaar zijn. Wat de woningmarkt betreft, kan men binnen homogene zones soms belangrijke verschillen in de structuur van de nationaliteiten vinden. Deze komen tot uiting in concentratieverschijnselen volgens herkomst en cultuur; zo is er een opvallende concentratie van Turken in Sint-Joost-ten-Node en Schaarbeek en van Spanjaarden in Sint-Gillis.